

स्थानीय सिकाइ सामग्रीको उपयोग

खण्ड-क अध्ययन सामग्री

स्थानीय सिकाइ सामग्री के हो ?

स्थानीय सिकाइ सामग्री भन्नाले आमाबुबा तथा परिवारका सदस्यहरूले स्थानीय रूपमा पाइने स्रोत साधनबाट बालबालिकाका लागि खेल तथा सिकन तयार गरिदिएका सामग्री हुन् । यसको प्रयोग पहिलेदेखि गाउँ, समुदाय, परिवारमा आफ्ना बालबालिका हुर्काउन प्रयोग हुँदै आएका हुन्छन् । स्थानीय सिकाइ तथा खेल सामग्रीहरू भौगोलिक, सांस्कृतिक, जाति विशेषानुसार फरक हुन्छ । यस्ता खेलौ

नाहरू शिशुको जन्मपछि उमेरअनुसार खेल वा खेलाउन मिल्ने गरी बनाइएका हुन्छन् । जन्मदेखि छ महिनासम्मको शिशुहरूलाई रङ्गीचङ्गी कपडाका चरा, पुतली, फुर्काको चर्खी (घुम्ने चल्ने) बनाएर भुण्ड्याउने गरिन्छ । त्यसैगरी बामे सर्ने उमेरका शिशुलाई आवाज आउने, गुड्ने खेलौना बनाएको हुन्छ । हिँड्ने बालबालिकालाई चाँप घुँगरु लगाईदिने, लठ्ठीमा डब्बाको बिकोलाई अड्काएर गुडाउने, सानो गाडी, पुरानो कपडा मोजामा हालेर बल, बिग्रेको काम नलाग्ने भाँडाहरूको भाडाँकुटी, पुरानो कपडाहरूको पुतली, सलहरूको डोरी, नाड्लोको पाङ्ग्रा बनाएर गुडाउने, स्थानीय आरु, चिलाउने र लप्सीको दाना राखेर बाजा बनाउने, बल बनाउने, चक्का गुडाउने, पुतली, चित्रकथा किताब, बालगीत, कथा आदि सामग्रीहरू स्थानीय क्षेत्रमा नै बनाउन सकिन्छ । बालबालिकाको स्थूल अङ्ग सञ्चालनका लागि काठ, बाँसको प्रयोगले पिङ, चाकाचुली, भुण्डिने तन्कने गर्न मिल्ने, ससाना पुलहरू आदि पनि बनाएर सामूहिक रूपमा खेल्ने ठाउँमा राख्न पनि सकिन्छ ।

स्थानीय सिकाइ खेल खेलौना र समुदाय वरिपरि पाइने वस्तुबाट समुदायका सिपालु महिला, पुरुष र बालबालिकाका आमाबुबाले बनाउने भएकाले सस्तो र सजिलै उपलब्ध हुन्छ । यस्ता स्थानीय सिकाइ सामग्रीको गुणस्तरमा ख्याल गर्ने हो भने बिक्री पनि गर्न सकिन्छ र परिवारको आयआर्जनमा पनि सहयोगी हुनसक्छ ।

स्थानीय सिकाइ सामग्रीको फाइदा

- **स्थानीय साधनको सदुपयोग:** स्थानीय क्षेत्रमा भएका सिप र खेर जाने वा प्रकृतिमा पाइने साधनको सदुपयोग हुन्छ ।
- **स्थानीय अभिभावकहरूको आमदानी:** थोरै साधन समय तथा पैसामा गुणस्तरीय सामग्री बनाउन सकेमा स्थानीय अभिभावकहरूको आमदानीको स्रोत अभिवृद्धि गर्न सकिन्छ ।
- **न्यून मूल्यमा विकासको अवसर:** स्थानीय खेल सामग्री सामान्यतया पैसा नपर्ने वा थोरै मूल्यबाट बनाइन्छ । जसले गर्दा बालबालिकाले थोरै मूल्यमा पनि खेल सामग्रीहरू पाउन सक्छन् । बालबालिकाले खेलौना खेलेर उनीहरूको शारीरिक तन्दुरुस्ती, समस्या समाधान गर्ने, भाषा विकास, सामाजिक सिपहरू सिक्ने तथा नयाँ कुराहरू सिक्ने अवसर पाउँछन् ।
- **स्वस्थकर सामग्री:** बालबालिकाका लागि हानिकारक रसायन भएका सामग्रीहरू बजारमा यत्रतत्र पाइन्छ । देख्दा रङ्गीचङ्गी राम्रो भएता पनि यसमा प्रयोग हुने रसायनले बालबालिकालाई हानि गर्ने हुनसक्छ । तर स्थानीय सामग्रीहरूमा यस्तो रसायनहरू राखिएको हुँदैन । जसले गर्दा बालबालिकाले स्वस्थ सामग्री खेल पाउँछन् ।
- **भावनात्मक सम्बन्ध:** अभिभावकबाट बनाइएका सामग्रीमा खेल पाउँदा बालबालिकासँग भावनात्मक सम्बन्ध पनि बलियो बन्छ । आफूलाई आमाबुवाले महत्त्व दिएको बुझेर संवेगात्मक सुरक्षा र आत्मविश्वास पनि बढ्छ ।

स्थानीय सिकाइ सामग्री निर्माण र व्यवस्थापनमा अपनाउनु पर्ने सतर्कता

- बालबालिकाको उमेर, क्षमता र रुचिअनुसार खेलौनाहरू बनाउनुपर्छ र गुणस्तरमा ध्यान दिनुपर्दछ ।
- स्वास्थ्यमा हानि हुने, दुर्घटना हुनसक्ने कच्चा पदार्थ प्रयोग हुनु हुँदैन । किला र काठको चोइटाजस्ता बिभाउने वा घाउचोट लाग्ने सम्भावना भएका सामग्री, हानिकारक रसायन भएका रङ तथा कच्चा पदार्थको प्रयोग गर्नु हुँदैन ।
- खेलौनाको किनारहरू धारिला हुनु हुँदैन । बालबालिकाले निल्न तथा घाँटीमा अड्किन सक्ने ससाना गुच्चाहरू, बटन, मोतीका दानाहरू वा त्यस्तै गेडागुडी प्रयोग गरिने भएमा ननिस्कने गरी विशेष ध्यान दिनुपर्दछ ।
- बालबालिकालाई खेलन सुरुमै धेरै नियम लादनेभन्दा पनि अभिभावक आफैँ साथमा बसेर 'सकारात्मक सहजीकरण' गर्ने र खतरा नहुने सुनिश्चित गर्नुपर्छ ।
- खेलौना पुरानो भएपछि वा बिग्रेपछि घाउ चोटपटक हुनसक्ने हुनाले आवश्यकतानुसार मर्मत वा फाल्नुपर्छ ।
- बालबालिकाका लागि खेलौना राख्ने निश्चित ठाउँ बनाइदिनुपर्छ । जस्तै, दराज, च्याक अथवा डालो, ढक्की, कोठाको एक कुना । यसमा बालबालिकाले सजिलो र सुरक्षित रूपमा खेलन सक्ने सामग्री राखिदिनुपर्छ । बालबालिकालाई खेलेपछि सामग्रीहरू आफ्नो ठाउँमा मिलाएर राख्न सिकाउनुपर्दछ । सामग्रीहरू भद्रगोल र कोचिएर राखिनु हुँदैन । सामग्रीहरू सफा, व्यवस्थित र ठिक्क मात्रामा देखिने गरी राखिनुपर्छ ताकि बालबालिकाको ध्यानकेन्द्रित गर्न सजिलो होस् ।

स्थानीय रूपमा बनाउन सकिने केही नमुना खेलौनाहरू

सि. नं.	नमुना खेलौनाको नाम	कच्चा पदार्थ	क्रियाकलाप	सिकाइ र विकासमा योगदान
१	नरम पुतली	कपडा (गेरु, रङ्गीन, कालो), सियो, धागो, कैंची, कपास वा फाइबर	अभिनय खेल खेलाउने	भाषा सिकाइ संवेगात्मक अभिव्यक्ति
२	हाते पुतली (पपेट)	सियो, ऊनधागो, रातो, कालो टाँक	कथा भन्ने, गीत गाउने, कुराकानी गर्ने	भाषा सिकाइ संवेगात्मक अभिव्यक्ति, सञ्चारको सिप
३	रङ्गीन माला	रङ्गाएको निगालोको टुक्रा, मकैको खोयाको टुक्राहरू, सुतीको धागो	सूक्ष्म अङ्ग सञ्चालन	आँखा र हातको समन्वय गर्ने, विभिन्न ढाँचा बनाएर माला उन्न
४	नरम बल	रङ्गीन कपडा, सियो, धागो, कैंची, कपास वा फाइबर	स्थूल अङ्ग सञ्चालन	शारीरिक सन्तुलन, अनुमान लगाउने क्षमता विकास
५	चित्र कथा किताब	फोटो भएको पुरानो पत्रिकाहरू, गम, चार्ट पेपर, कैंची, स्ट्याबलर	कथा भन्ने र सुन्ने	सुनाइ, बोलाइ, पढाइको सिप विकास, शब्द भण्डारण
६	मटेडग्रा	चिस्टाइलो वा कालो माटो	गन्ती गर्ने, वर्गीकरण गर्ने	पूर्वगणितीय सिप विकास
७	बाँसको ढुङ्गा	बाँसलाई १६ इन्च, १२ इन्च ८ इन्च, र ४ इन्चको आकारका काटेको भागमा खाक्सीले राम्ररी घोट्टेर छेस्काले नघोच्ने बनाउने	गन्ती गर्ने, वर्गीकरण गर्ने	बाँसको ढुङ्गोलाई दुरविनको रूपमा प्रयोग अग्लो होचो, लामोछोटो छुट्याउन

खेल तथा सिकाइमा प्रयोग गर्न सकिने केही प्राकृतिक सामग्रीहरू

सामग्री	सङ्कलन गर्ने तरिका	क्रियाकलाप	सिकाइ र विकासमा योगदान
पानी	सफा पानी बाटामा राखेर	बालबालिकालाई फराकिलो बाटामा पानी खेल दिने । खन्याउने, डुब्ने, तैरिने सामग्री दिने ।	डुब्ने उत्रने, पगलने नपगिलने वस्तुहरू तथा अवधारणाको बुझाइ, विभिन्न आकारका भाँडाहरूबाट खोज अनुसन्धान ।
पातहरू	वरिपरिका बोटबिरुवाबाट झरेका वा पुरानो पातहरू सङ्कलन गर्ने	बालबालिकालाई नाङ्गलोमा पातहरू दिने र खेल सहयोग गर्ने पातमा क्रियाकलाप गराउने ।	समानता, भिन्नता, गन्ती, ढाँचाको ज्ञान, च्यात्ने गाँस्ने, उन्ने गर्दा सूक्ष्म अङ्गको विकास हुन्छ ।
फलका दानाहरू - चिलाउने, लप्सी आदि	बोटबाट खसेका, प्रयोग भएर खेर जाने, काँडा तथा भुसहरू नभएको	बालबालिकालाई नाङ्गलोमा दानाहरू दिने र खेल सहयोग गर्ने	गन्ती, रङ, आकार, स्पर्श, बुट्टा, जोड घटाउ सिक्न सहयोग हुन्छ ।
गट्टाहरू	गोला लाम्चा चोट नलाग्ने ढुङ्गा लप्सीको वा चिलाउनेको दाना जत्रा सङ्कलन गर्ने र साबुनपानीले सफा गर्ने	बालबालिकालाई खेल सहजीकरण गर्ने	गन्ती, रङ, आकार, स्पर्श, बुट्टा, जोड घटाउ सिक्न सहयोग हुन्छ । पर्खाल घर, पुल, विभिन्न निर्माणात्मक खेलबाट सिक्छन् ।
छेस्काहरू	बाँस वा अन्य सोभो सिपकनाहरू काटेर करिब ४ इन्च लामो र करिब ५ मि.मि.को छेस्काहरू खुर्केर मिलाउने	बालबालिकालाई नाङ्गलोमा छेस्काहरू दिने र खेल सहयोग गर्ने	गन्ती, रङ, आकार, स्पर्श, बुट्टा, जोड घटाउ, समूह सिक्न सहयोग हुन्छ ।
खोया	खोयालाई एक रात पानीमा भिजाउने र भोलिपल्ट पानीबाट उतारेर दुई दुई इन्चको टुक्रा पारेर बिचको भागमा रहेको नरम पदार्थ निकालेर प्वाल बनाउने	बालबालिकालाई करिब २४ इन्च लामो धागोहरू दिने र खेल सहयोग गर्ने	गन्ती, रङ, आकार, स्पर्श, बुट्टा, जोड घटाउ, समूह सिक्न सहयोग हुन्छ ।

नोट: पानी, माटो र पात खेल्दा जुकाको फुल, ब्याक्टेरिया वा किटनाशक औषधी हुनसक्ने भएकाले प्राकृतिक सामग्री प्रयोग गर्नुअघि राम्ररी पखालिएको र खेलिसकेपछि अनिवार्य रूपमा साबुनपानीले हात धुने बानी बसाल्नुपर्छ ।

- आमाबुबा तथा परिवारका सदस्यहरूले स्थानीय रूपमा पाइने स्रोत साधनबाट बालबालिकाका लागि खेलन तथा सिक्न तयार गरिदिएका सामग्रीहरू स्थानीय सामग्री हुन् ।
- स्थानीय खेल सामग्री समुदाय वरिपरि पाइने वस्तुबाट समुदायका महिला, पुरुष र बालबालिकाका अभिभावकले बनाउने भएकाले सस्तो र सजिलै उपलब्ध हुन्छ । विकासात्मक रूपमा पनि यसले धेरै नै सहयोग पुऱ्याउँछ ।
- स्थानीय सिकाइ सामग्रीको गुणस्तरीय रूपमा विकास गर्ने हो हो भने बिक्री भई परिवारको आयआर्जनमा पनि सहयोगी हुनसक्छ ।
- स्थानीय सामग्री निर्माण गर्दा बालबालिकाको उमेर, क्षमता र रुचिअनुसार खेलौनाहरू बनाउनुपर्छ र गुणस्तरमा ध्यान दिनुपर्छ । खेलौना हानिकारक रसायन नभएको र सुरक्षित पनि हुनुपर्छ ।
- बालबालिकालाई खेलन सुरुमै धेरै नियम लादनेभन्दा पनि अभिभावक आफैं साथमा बसेर सकारात्मक सहजीकरण गर्ने र खतरा नहुने सुनिश्चित गर्नुपर्छ ।
- बालबालिकाका लागि खेलौना राख्ने निश्चित ठाउँ बनाइदिनुपर्छ । बालबालिकालाई खेलेपछि सामग्रीहरू आफ्नो ठाउँमा मिलाएर राख्न सिकाउनुपर्छ ।

खण्ड-ख सहजीकरण निर्देशिका

उद्देश्य: सहभागीहरूले बालबालिकाको खेल तथा सिकाइमा स्थानीय सामग्री प्रयोग गर्ने छन् ।

सहजकर्ताले अगाडिको पाठमा के विषयमा छलफल गरेर के सिकेका थियौं । सिकिएको ज्ञान, सिपले आफू र घर परिवारमा के के परिवर्तन गर्नुभयो ? भनी पुनरावलोकन गर्नुहोस् ।

स स्थानीय ज्ञान तथा सकारात्मक चलन

सहजकर्ताले आजको विषयको छोटो परिचय दिएपछि अभिभावकहरूसँग निम्नानुसार प्रश्न गरी छलफल गर्नुहोस् । अभिभावकका उत्तरहरूलाई सकारात्मक तरिकाले स्वीकार गर्नुहोस् । सहभागीले बोलेपछि ताली बजाउने, आँखा जुधाएर, हँसिलो मुख लगाएर उनीहरूको बोलीलाई सही थाप्ने गर्नुहोस् । साथै छलफलमा आफूले जानेका स्थानीय कुराहरू पनि थप्दै जानुहोस् ।

हाम्रो समुदायमा के कस्ता खेलौना तथा सिकाइ सामग्रीहरू घरमै बनाइदिने गरिन्छ ?

स समस्या विश्लेषण

क्रियाकलाप

सहभागीहरूलाई दुई समूहमा विभाजन गरी एउटा समूहलाई बजारमा पाइने खेलौना अर्को समूहलाई स्थानीय सिकाइ सामग्रीको फाइदा र बेफाइदाको सूची तयार गर्न लगाई प्रस्तुत गर्न लगाउनुहोस् । प्रस्तुतीकरण पछि स्थानीय सिकाइ सामग्रीको फाइदामा जोड दिनुहोस् । त्यस्ता सामग्री के के हुनसक्छन् ? कसरी बनाउने छलफल गराउनुहोस् :

घरमै बनाऔं खेलौना :

सत्र सकिएपछि चित्र अनुसारको खेलौना वा कुनै स्थानीय सिकाइ सामग्री सहभागीहरू सबै मिलेर बनाउने कुरा बताउनुहोस् ।

यस्ता थुप्रै

उदाहरणहरू युनिसेफ नेपालको वेबसाइटमा पनि उपलब्ध छ ।

“घरमै बनाऔं खेलौना”

खेलौनाको नाम : हाते पुतली-कुकुर

उमेर :
१ देखि ५ वर्ष

सामग्री : कपडा, सियो धागो, मार्कर

कसरी बनाउने : विधिहरू

१. आफ्ना बालबालिकालाई मनपर्ने रङ्गको कपडाबाट एउटा रेजेर आफ्नो हातको साइजमा दुई पाटा काट्नुहोस् ।	२. चित्रमा भन्ने तीनकुने गरी आफ्नो आँखा कानको भागमा छिराउन मिल्ने गरी काट्नुहोस् । काटका पाटाहरूलाई सिलाउनुहोस् ।	३. त्यसपछि चित्रमा जस्तै आँखा, नाक, मुख कान बनाउनुहोस् । यसरी विभिन्न धरीका अरु हाते पुतलीहरू पनि बनाउन सकिन्छ ।
---	--	---

कसरी खेल्ने : बालबालिकालाई कथा तथा गीतहरू सुनाउन हाते पुतलीको प्रयोग गर्न सकिन्छ । विशेषगरी कुकुर सम्बन्धी कथा तथा गीत सुनाउँदा यसको प्रयोग गर्न सकिन्छ । बालबालिका आफैलाई पनि प्रयोग गर्न दिई कथा तथा गीत सुनाउन लगाउनुपर्छ ।

विकाससात्मक चरणहरू : अभिनय रीपको विकास हुन्छ । भावनात्मक तथा भाषिक रीपको विकास हुन्छ ।

स सन्देश

सहजकर्ताले “आज हाम्रो नानी/बाबुले के भनिरहेका छन् ? सुन्नुहोस् त” भनेर सबैलाई शान्त हुन अनुरोध गर्नुहोस् । बालसन्देशलाई सबैले सुन्ने गरी पढ्नुहोस् वा पढ्न सक्ने अभिभावकलाई पढ्न दिनुहोस् :

बालसन्देश: घरमै बनाइएको खेलौना खेलेर मैले धेरै कुराहरू सिक्न सक्छु ।

सहभागीहरूलाई भएका कार्डको सङ्ख्या (कम्तीमा ३ समूह) अनुसार समूह विभाजन गरेर चित्र अवलोकन गराउनुहोस् र चित्रमा “के के देख्नुभयो ?” भन्न लगाउनुहोस् ।

माथिका छलफलमा छुटेका र अध्ययन सामग्रीमा भएका स्थानीय सिकाइ सामग्रीको उपयोगबारे सहभागीहरूलाई

थप स्पष्ट पार्नुहोस् । स्तरानुसार सरल रूपमा र आवश्यक परे स्थानीय भाषामा पनि बताइदिनुहोस् । अभिभावकलाई आफूले जानेका तथ्यहरू पनि बताउन दिनुहोस् । यो चरणको अन्तमा निम्न मुख्य सन्देश पढेर सुनाउनुहोस् :

- आमाबुबा तथा परिवारका सदस्यहरूले स्थानीय रूपमा पाइने स्रोत साधनबाट बालबालिकाका लागि खेलन तथा सिक्न तयार गरिदिएका सामग्रीहरू स्थानीय सामग्री हुन् ।
- स्थानीय खेल सामग्री समुदाय वरिपरि पाइने वस्तुबाट समुदायका महिला, पुरुष र बालबालिकाका अभिभावकले बनाउने भएकाले सस्तो र सजिलै उपलब्ध हुन्छ । विकासात्मक रूपमा पनि यसले धेरै नै सहयोग पुऱ्याउँछ ।
- स्थानीय सिकाइ सामग्रीको गुणस्तरीय रूपमा विकास गर्ने हो भने बिक्री भई परिवारको आयआर्जनमा पनि सहयोगी हुनसक्छ ।
- स्थानीय सामग्री निर्माण गर्दा बालबालिकाको उमेर, क्षमता र रुचिअनुसार खेलौनाहरू बनाउनुपर्छ र गुणस्तरमा ध्यान दिनुपर्दछ । खेलौना हानिकारक रसायन नभएको र सुरक्षित पनि हुनुपर्छ ।

- बालबालिकालाई खेलन सुरुमै धेरै नियम लादनेभन्दा पनि अभिभावक आफैं साथमा बसेर सकारात्मक सहजीकरण गर्ने र खतरा नहुने सुनिश्चित गर्नुपर्छ ।
- बालबालिकाका लागि खेलौना राख्ने निश्चित ठाउँ बनाइदिनुपर्छ । बालबालिकालाई खेलेपछि सामग्रीहरू आफ्नो ठाउँमा मिलाएर राख्न सिकाउनुपर्दछ ।

स सङ्कल्प

अभिभावकलाई आज सिकेका सिपहरू कसरी प्रयोगमा ल्याउनुहुन्छ सोध्नुहोस् । निम्न उदाहरणहरू आफूले पढेर वा पढ्न सक्ने अभिभावकलाई पढ्न लगाएर सुनाउनुहोस् ।

म आजैदेखि बालबालिकालाई खेलौना बनाइदिन्छु ।

म आजैदेखि बालबालिकसँगै खेल्छु र रमाउँछु ।

म आजैदेखि बालबालिकालाई सुरक्षित खेलौना प्रयोग गराउनुपर्छ भन्ने कुरा सबैलाई सुनाउँछु ।

स समीक्षा

सहभागीहरूलाई तातो आलु खेल वा अन्य यस्तै कुनै रमाइलो खेल खेलाउँदै स्थानीय सिकाइ सामग्रीको फाइदा बताउन लगाउनुहोस् ।

ઘરમાં બનાઈएको खेलौना खेलेर मैले धेरै कुराहरु सिक्न सक्छु ।

(१८) स्थानीय सिकाइ सामग्रीको उपयोग

उद्देश्य: सहभागीहरूले बालबालिकाको खेल तथा सिकाइमा स्थानीय सामग्री प्रयोग गर्ने छन् ।

स स्थानीय ज्ञान तथा सकारात्मक चलन

अभिभावकहरूसँग निम्न प्रश्नअनुसार छलफल गर्नुहोस् :

हाम्रो समुदायमा के कस्ता खेलौना तथा सिकाइ सामग्रीहरू घरमै बनाइदिने गरिन्छ ?

स समस्या विश्लेषण

क्रियाकलाप

घरमै बनाऔं खेलौना :

सत्र सकिएपछि कुनै स्थानीय सिकाइ सामग्री सहभागीहरू सबै मिलेर बनाउने कुरा बताउनुहोस् ।

स सन्देश

माथिका छलफलमा छुटेका र अध्ययन सामग्रीमा भएको स्थानीय सिकाइ सामग्रीको उपयोगबारे सहभागीहरूलाई थप स्पष्ट गरिदिनुहोस् ।

यसपछि सहभागीहरूलाई चित्रकार्ड अवलोकन गराउनुहोस् र चित्रमा “के के देख्नु भयो ?” भन्ने लगाउनुहोस् र छलफल गर्नुहोस् ।

निम्न मुख्य सन्देशहरू पढेर सुनाउनुहोस् :

■ आमाबुबा तथा परिवारका सदस्यहरूले स्थानीय रूपमा पाइने स्रोत साधनबाट बालबालिकाका लागि खेल तथा सिकन तयार गरिदिएका सामग्रीहरू स्थानीय सामग्री हुन् ।

■ स्थानीय खेल सामग्री समुदाय वरिपरि पाइने वस्तुबाट समुदायका महिला, पुरुष र बालबालिकाका अभिभावकले बनाउने भएकाले सस्तो र सजिलै उपलब्ध हुन्छ । विकासात्मक रूपमा पनि यसले धेरै नै सहयोग पुऱ्याउँछ ।

■ स्थानीय सिकाइ सामग्रीको गुणस्तरीय रूपमा विकास गर्ने हो भने बिक्री भई परिवारको आयआर्जनमा पनि सहयोगी हुनसक्छ ।

■ स्थानीय सामग्री निर्माण गर्दा बालबालिकाको उमेर, क्षमता र रुचिअनुसार खेलौनाहरू बनाउनुपर्छ र गुणस्तरमा ध्यान दिनुपर्छ । खेलौना हानिकारक रसायन नभएको र सुरक्षित पनि हुनुपर्छ ।

■ बालबालिकालाई खेल सुरुमै धेरै नियम लादने भन्दा पनि अभिभावक आफैँ साथमा बसेर सकारात्मक सहजीकरण गर्ने र खतरा नहुने सुनिश्चित गर्नुपर्छ ।

■ बालबालिकाका लागि खेलौना राख्ने निश्चित ठाउँ बनाइदिनुपर्छ । बालबालिकालाई खेलेपछि सामग्रीहरू आफ्नो ठाउँमा मिलाएर राख्न सिकाउनुपर्छ ।

स सङ्कल्प

अभिभावकलाई आज सिकेका सिपहरू कसरी प्रयोगमा ल्याउनुहुन्छ, सोध्नुहोस् ।

स समीक्षा

सहभागीहरूलाई तातो आलु खेल मार्फत स्थानीय सिकाइ सामग्रीको फाइदा बताउन लगाउनुहोस् ।